

**SORUNLU BİR COĞRAFYANIN YARATTIĞI YAZAR:
FULVIO TOMIZZA**

Esin GÖREN*

Dünyanın birçok yerinde rastlanabileceği gibi, yerleşik kültürlerin merkezden sınırlara doğru değişiklik gösterdiği bilinmektedir. Birbirine komşu, dil, din, kültür, sosyal yaşam, dünyayı algılama biçimleri farklı toplulukların, sınır bölgelerinde iç içe geçen bir değişime uğradığı söylenebilir. Sınır bölgelerinde doğal olarak görülebilecek bu özellik, ele alacağımız Istria bölgesinde olduğu gibi, çeşitli tarihsel etkenlerden dolayı, ait olduğu konumu belirleyememiş, böylelikle iki kültür arasında sıkışmış ve kimliğini bulamamış toplumların doğmasına neden olmuştur. İki ülke arasında kalan sınır bölgelerin dışında, yine tarihsel zorunluluklar nedeniyle, değişik kökenlere ait toplulukların birlikte yaşadığı Saray Bosna, İstanbul, Selanik, Atina gibi (bizi ilgilendirmesi açısından önemli) coğrafyalarda da benzer özellikler görülmektedir.

Saray Bosnalı ünlü yazar Ivo Andrić *Drina Köprüsü*⁽¹⁾ adlı 1961'de Nobel ödülü alan 1945 tarihli romanında başrole bir nehri ve Bosna ile Sırbistan'ı (oradaki coğrafyaya göre doğuyla batıyı) birleştiren bir köprüyü yerleştirmiştir. Burada, tıpkı Istria örneğinde olduğu gibi, çok kültürlü bir yerleşim yeri olan Saray Bosna'nın tarih sahnesinde yer aldığı konum ayrıntılı biçimde ele alınmakta ve burada yaşayan insanların çektiği acılar, kimlik sorunları, incelememizin konusunu oluşturan Fulvio Tomizza'nın yapıtlarına benzerlikler göstermektedir.

* Araş. Gör. Dr. İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, İtalyan Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı.

(1) Ivo Andrić, *Drina Köprüsü (Na Drini Cuprija)*, (11. bs.), Çev: H. A. Ediz-N. Müstamoğlu, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul 1983.

Yine, benzer özellikleri, zorunlu göçle doğduğu Aydın kentinden Atina'ya yerleşmek zorunda kalan Dido Sotiriyu'nun *Benden Selam Söyle Anadolu'ya*⁽²⁾ adlı kitabında bulabiliriz.

Ayrıca, yine tarihsel koşulların belirlediği göçlerin toplumları, kültür, sanat, sosyal yaşam, dil vb. açılardan karşılıklı olarak etkilediğine tanık olunmaktadır. Osmanlı İmparatorluğu'nun tarih sahnesinde uzun süren egemenliği sırasında, çeşitli ülkelerden bu topraklara göç eden, İspanyol Musevileri (Sefarad)⁽³⁾ gibi, örnekler bulunmaktadır. Sefaradlar sahip oldukları asıl kültürleri yanında, uzun yıllar yaşadıkları İspanyol kültüründen etkilenmişler ve yerleştikleri Osmanlı topraklarında da değişime uğramışlar, kuşkusuz Osmanlı kültürüne de değişik renkler katmışlardır. Yakın geçmişteyse, iş gücü göçü nedeniyle Türkiye ile Almanya arasında oluşan sosyal ve kültürel anlamdaki etkileşimlerin varlığı dikkat çekicidir⁽⁴⁾.

Yukarıda andığımız değişik kökenlere sahip toplumların içinden çıkan sanatçıların, yazarların çevresini konumlandırması, gerek kendini, gerekse karşı tarafı kesin hatlarla belirlemesi, dışarıdan bakana göre, daha farklıdır. Dışarıdan çok kolay çözülebilecekmiş gibi görülen bazı olaylar, burada yaşayanlar tarafından adeta bir ömür boyu çözülemeyecek bir yumak oluşturur. Yaşadığı ve kök saldıgı yeri benimseyen, anılar biriktiren, burada derin ilişkiler yaşayan sanatçı için olayları nesnel açıdan değerlendirebilmek kimi zaman olanaksız hale gelmekte ve onu yalnızlığa itmektir.

İşte, araştırmamızın konusunu oluşturan Fulvio Tomizza⁽⁵⁾ da sınır bölgesi olan Istria'da doğmuş ve yapıtlarında yaşadığı toprakların gerçeklerini sorgulamıştır.

Çağdaş İtalyan yazınının önemli isimlerinden biri olan Fulvio Tomizza'nın sanatını, her tür yazınsal akımdan bağımsız olarak, kökleri, yaşadığı

(2) Dido Sotiriyu, *Benden Selam Söyle Anadolu'ya*, (7. bs.), Çev: A. Tokaht, Alan Yayıncılık, İstanbul 1989.

(3) İspanya anlamında İbrance sözcük). Ortadoğu ve Afrika'daki tüm yahudi topluluklar için kullanılan Sefarad terimi gerçekte XV. yy. boyunca zulme uğrayarak İber yarımadasından ayrılmak zorunda kalan İspanya ve Portekiz göçmenlerinin soylarından gelenleri belirtir. Bkz: *Büyük Larousse*, Cilt:20, Milliyet, İstanbul (1992), s. 10298.

(4) Etkileşimin yazınsal boyutu için bkz: Nilüfer Kuruyazıcı-Mahmut Karakuş (Yay), *Gurbeti Vatan Edenler. Almanca Yazan Almanyalı Türkler*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2001.

(5) Temmuz 1990'da Udine'de katıldığım "Laboratorio Internazionale della Comunicazione" yaz okulunda Fulvio Tomizza'nın yapıtlarının inceleme konusu olduğu seminer notları için bkz: Liana Nissim, *Fulvio Tomizza, Itinerari istriani*, Laboratorio Internazionale della Comunicazione, Edizioni del Gama-jun, Udine 1990.

ğı coğrafyadaki kişisel deneyimleri ve tarihsel sürecin izdüşümleri oluşturduğu için, yapıtlarını anlama ve yorumlama çabasını artsüremli bir bakış açısıyla, genel çizgileriyle de olsa, yaşamından yola çıkarak gerçekleştirmek gerekir.

Fulvio Tomizza 26 Ocak 1935 yılında Istria bölgesinde Materada'da (Giurizzani) doğdu. Bu bölgede Venedikliler; Avusturya İmparatorluğu egemenliği altındaki iç bölgeden gelen işçi çocukları; Hırvat ve Sloven göçmenler; Venezia Giulia, Lombardia ve Friuli bölgelerinden gelen esnafın oluşturduğu köy kökenli ve çokdilli bir nüfus yaşamaktaydı⁽⁶⁾.

Tomizza'nın ailesi küçük toprak sahibi ve tüccar kökenliydi. Romanlarındaki birçok kahramanın çıkış noktası ve esin kaynağı olan babası, hali vakti yerinde, cömert bir insandı. Farklı etnik kökenlere sahip insanların birlikte ve sorunsuz yaşadığı bir topluluk içinde Tomizza sakin bir çocukluk geçirdi.

Avusturya'nın çöküşüyle halk, İtalyan ya da Slav köklerine geri dönmek zorunda kalmış, çoğu ekonomik koşullarına göre milliyet seçmiş, ama bu farklılık birlikte yaşamayı zorlaştırmamıştı. Gerçek ayırım, bağnaz bir milliyetçilik politikası güden faşizmle kendini göstermişti.

Sakin ve huzurlu Istria toprakları, 8 Eylül 1943 tarihindeki ateşkes antlaşmasından sonra İtalyan askerlerin kaçıışı, Alman işgali ve Tito yanlılarının baskınlarını hazırlayan İkinci Dünya Savaşı'yla (1939-1945) köklü değişikliklere uğramıştı.

Tomizza, 1944 yılında doğduğu şehri bırakıp önce Gorizia'da bir din okuluna, daha sonra da Capodistria'da, Venedik burjuvasının okuduğu bir liseye devam etti. Savaştan galip çıkan Yugoslavya, Istria ve Venezia Giulia bölgelerini ve % 90'nı İtalyan olan Trieste şehrini kendi topraklarına katmak istedi. Ulusal İtalyan Özgürlük Komitesi 29 Nisan 1945 tarihinde Almanlara karşı ayaklanma başlattı ve iki gün içinde şehir kurtarıldı. Yugoslav ordusu 1 Mayıs'tan 12 Haziran 1945 tarihine kadar Trieste'yi işgal etti. Sovyetler Birliği tarafından desteklenen Yugoslavya, karşısında Amerika Birleşik Devletleri ve Büyük Britanya'yı buldu. Istria bölgesinde yaşayan İtalyan nüfusun çokluğu ve bu çoğunluğun Venedik kökenli olması nedeniyle İtalya sınırlarını yeniden belirlemeyi hedefledi. Böylece, mütte-

⁽⁶⁾ Giacinto Spagnoletti, *Storia della letteratura italiana del novecento*, Newton, Roma 1994, s. 760-761, 767.

fikler Trieste'ye girdi ve Yugoslavya'nın eski sınırlarına geri dönmesi istendi. Pola ve Istria'nın güney kesimi 10 Şubat 1947 tarihinde Yugoslavya egemenliğine geçerken, bölgenin kuzey kesimi ikiye bölündü: müttefik kuvvetlerin yönetimine bırakılan bölümün merkezi Trieste, Yugoslavya'nın yönetimine bırakılan bölümün merkezi Capodistria oldu⁽⁷⁾.

Böylelikle, Fulvio Tomizza'nın doğduğu ve büyüdüğü topraklarda kısa süre içinde kıskançlıklar, gizli çekişmeler ve entrikalar başladı. Tomizza'nın babası bu düşmanlıklardan fazlasıyla zarar görenlerden biriydi. Birçok kez ihbar edildi ve yargılandı, iki kez tutuklandı, mallarına el kondu. Sonunda topraklarını terk edip Trieste'ye kaçmak zorunda kaldı. Trieste, o zamanlar İtalyan kültür özelliklerini korumakla birlikte, Slav, Orta Avrupa ve Latin düşünce biçimlerinin, kültür etkilerinin kaynaştığı çok canlı bir kentti⁽⁸⁾.

Yaşanılan bu acılar Tomizza'nın kişiliğinin, ikiye bölünmüş kimliğinin oluşmasında başlıca etkenlerdi. Yazar bunu anılarında şöyle aktarır:

"Kendimi iki dünya, iki ideoloji arasında sıkışmış hissediyordum, yıllarca papaz okulunda okuduktan sonra şimdi birdenbire komünist söylemin cazibesine kapılmıştım... İtalya'ya daima gönülden bağlı olan babamı seviyordum ve Yugoslavların ona eziyet ettiğini görmek beni çok üzüyordu... Geçiş kağıdıyla (lasciapassare) Trieste'ye gidiyor ve iç bölgeden geldiğim için Slav kabul ediliyordum, Materada'ya döndüğümdeyse İtalyan sayılıyordum. Bu tam anlamıyla bir bölünme, sınır bölgesinde yaşanan dramın uç noktasıydı"⁽⁹⁾.

Bu arada, Tito 1953'te müttefik kuvvetlerin yönetimine bırakılan bölgeyi de topraklarına katmak istedi. Amerika Birleşik Devletleri ve Büyük Britanya'nın bölgeyi İtalya'ya bırakma önerisi Tito tarafından bir saldırı olarak kabul edildi ve Trieste'de büyük çatışmalara neden oldu.

Aynı yıl Fulvio Tomizza'nın babası ölmek üzere olduğunu anlayınca kendi topraklarına döndü. Bu dönemle birlikte yazarın hayatında acılar, huzursuzluklar ve babasına karşı hissettiği suçluluk duyguları yoğun olarak kendini göstermeye başladı.

(7) Daha ayrıntılı bilgi için bkz: Geoffrey Barraclough (Haz.), *Times Dünya Tarihi Atlası*, Karacan Yayınları, İstanbul 1980, s. 274-275.

(8) Italo Svevo, *Zeno'nun Bilinci*, Çev: Gül Işık, Ada Yayınları, İstanbul 1984, s.9.

(9) Marco Neirotti, *Invito alla lettura di Tomizza*, Mursia, Milano 1979, s. 25.

Lise öğrenimini Capodistria'da tamamladıktan sonra Belgrad Üniversitesi Roman Dilleri ve Edebiyatları Bölümü'ne kaydını yaptırdı, Tiyatro Bölümü'ne devam etti, Ljubliana'da bir film çekimine katıldı.

Istria sorunu politik açıdan kapanmış, 1954 yılında bölge Yugoslavya ve İtalya arasında bölüşülmüştü. Böylece, 1955 yılında binlerce insanı yerinden yurdundan eden büyük bir göç yaşandı. Tomizza da Materada'yı bırakıp Trieste'ye yerleşti ve böylece onun için yaşamında gerçek kimliğini sorguladığı içsel yolculuklar ve bunları kaleme alma dönemi başladı. Yazar 1956 yılında yaşanan büyük göçün anlatıldığı *Materada*⁽¹⁰⁾ adlı ilk romanını yazdı. Metni oluşturan iki izleği; bir miras sorunu nedeniyle ikiye bölünmüş Coslovich ailesi ile, tarihsel ve politik sorunların ağır baskısıyla tüm geleneklerin, eski değerlerin yıkılışını, sonunda aile bireylerinin göç etmek zorunda bırakılması oluşturur. *Materada* özyaşamsal değil, bir ailenin, bir toplumun, bir ülkenin tarihine tanıklık eden dışöyküsel bir anlatıcı tarafından anlatılan romanıdır.

Tomizza'nın ikinci romanı *La ragazza di Petrovia* (Petrovia Kızı)⁽¹¹⁾, Istria'dan kopmuş insanların mülteci kamplarındaki yaşamları üzerine odaklanır: Roman ikili bir olay örgüsü üzerine kurgulanmıştır⁽¹²⁾. Ailesi ve yaşlı babasıyla birlikte Istria'dan ayrılan içöyküsel anlatıcı Valdo Stepancich ve Petrovia Kızı Giustina ile Vinicio'nun trajik aşk öyküsü. Kendi dünyasından farklı, yabancı, anlaşılmasız bir dünyanın içinde kaybolan insanların betimlenmesiyle başlayan roman, her türlü hakkı elinden alınmış bu insanların mülteci kamplarındaki hareketsiz, amaçsız günleri, grev yapan yöre halkının yerine işe alınmalarından duydukları suçluluk ve Giustina'nın Vinicio'yu aramak için geldiği mülteci kampında ölümle sonuçlanan içsel çatışmalarıyla gelişir.

La quinta stagione (Beşinci Mevsim)⁽¹³⁾ İkinci Dünya Savaşı'nın son yıllarında Giurizzani'de geçen özyaşamsal bir romandır. Baş kişi genç Stefano Markovich yazarın üstbenidir diyebiliriz. Ailesi, arkadaşları, İtalyan ve Alman orduları, İtalyan ve Yugoslav direnişçiler çevresinde geçen olaylar, bir çocuğun bakış açısından tüm yalınlığıyla anlatılırken, ilk gençlik

(10) Fulvio Tomizza, *Materada*, Mondadori, Milano 1960.

(11) Fulvio Tomizza, *La ragazza di Petrovia*, Mondadori, Milano 1963.

(12) Alcide Paolini, *Introduzione a La ragazza di Petrovia*, Mondadori, Milano 1975.

(13) Fulvio Tomizza, *La quinta stagione*, Mondadori, Milano 1965.

sorunları, babayla oğul arasındaki çatışmalar, yetişkinlerin dünyasıyla ilk etkileşimler ustaca yansıtılmıştır. Bu romanda gerçeklere tanıklık ve psikolojik incelemeler iç içe geçmiştir.

Materada ve *La ragazza di Petrovia*'nın ardından, Istria üçlemesinin son halkasını oluşturan *Il bosco di acacie*'de (Akasya Korusu)⁽¹⁴⁾, göçten sonra Friuli bölgesine yerleşmiş Istria halkının göçmenlere verilen toprakları işleme çerçevesinde geçen olaylar, ölmek üzere olan babasına kendi topraklarını hatırlatması için arkadaşı Giordano'nun Cervignano yakınındaki çiftliğine gelen kişinin değişime ayak uyduramaması, babasının cenazesinden önce bir akasya korusuna kaçıp, orada geçmiş hatırlatan tanıdık bir şeyler bulmak isterken, artık hiçbir şeyin eskisi gibi olmadığını ve geriye dönüşün imkansızlığının bilincine varması anlatılmaktadır. Bu üç roman 1967 yılında Mondadori yayınevi tarafından *Trilogia istriana* (Istria Üçlemesi) adıyla tek cilt olarak yayınlanmıştır.

Viareggio ödülünü kazanan *L'albero dei sogni*'de (Düşler Ağacı)⁽¹⁵⁾, Marco Neirotti'nin de yazdığı gibi, "huzursuzluklar, arzular, suçluluk duygularıyla dolu kendi iç dünyasını sorgulama, anlatma gereksinimi, görünürde olanaksız bir kurtulma çabası, Svevo'nun yaptığı gibi, psikanalitik bir deneyime dönüşür"⁽¹⁶⁾.

Tomizza'nın daha önceki yapıtlarında rastladığımız izleklerin kesiştiği bu romanda Istria insanının kimlik bunalımı, sınırda yaşayanların çelişkili dünyası, ideolojik ve dinsel sorunların yanı sıra şehir ve kırsal, Yugoslavya ve İtalya, Katoliklik ve komünizm, zenginlik ve fakirlik gibi karşıtlıkların babayla olan sevgi/nefret ilişkisinde somutlaştığını görürüz. *La quinta stagione*'nin baş kişisi Stefano Markovich bu kez birinci tekil kişi ağzından anlatır iki ideoloji arasında yaşadığı çelişkileri. Stefano, bir yandan kendini zavallı Slavlara yakın hissederken, öte yandan düşman İtalyanların da yanındadır. Bu yoğun çelişkinin suçunu da sonunda ona kesin bir kimlik verememiş, kendisi de kimlikten yoksun babasında bulur. Fakat, babası da tarihsel süreç içinde masum bir kurbandan başkası değildir: yargılanmış ve suçlu bulunmuştur. Trieste'de sürgün gibi yaşamayı seçen babasının yanı-

(14) Fulvio Tomizza, *Il bosco di acacie*, Mondadori, Milano 1966.

(15) Fulvio Tomizza, *L'albero dei sogni*, Mondadori, Milano 1969.

(16) Marco Neirotti, *a.g.e.*, s.69. Ayrıca bkz: Italo Svevo, *a.g.e.*

na giden Stefano, onun ölümüne dek babasıyla olan çatışmasını sürdürür. Yugoslavya ve Istria arasında gidip gelir. Istria'ya döndüğünde büyük göç hareketine tanıklık eder ve göçtüğü yeni topraklarda babasının hayaliyle uzlaşır sonunda. Tümüyle özyaşamsal olan bu romandaki belirli bir topluluğa aidiyet sorunsalı sınırlarda yaşamayı içselleştirerek çözüme ulaşır. Daha önceki romanlarında belirgin olmayan din sorunu ve tanrının varlığı ile ilgili sorular üzerinde yoğunlaşır bu romanında Tomizza.

La torre capovolta (Ters Dönmüş Kule)⁽¹⁷⁾ Tomizza'nın geçmişi, kökleri, onu o yapan itkiler üzerine görüşleri ve anılarının derlendiği bir metindir. Birinci tekil kişi ağzından anlatılan roman, *La quinta stagione*'deki gibi özyaşamsal özellikler içerir.

Stefano Markovich'in hayatının anlatılmaya devam edildiği *La città di Miriam* (Miriam'ın Şehri)⁽¹⁸⁾ adlı romanda Stefano, büyülü bir sahne oluşturan Trieste şehrine yerleşmiş, burada Miriam'a aşık olmuştur. Romanın ilk bölümü, baba kız birlikte yaşayan Cohen ailesinin Stefano üzerindeki etkisi etrafında gelişir. Musevi olan Miriam'ın babası Katolik bir Zagrepliyle evlenmiştir. Stefano, onunla kendi babasını özdeşleştirir ve Miriam'ın Musevi ve Katolik bileşiminde kendi çift kimliğini (İtalyan ve Yugoslav) yeniden keşfeder. Miriam'ın babasının ölümüyle romanın ikinci bölümüne geçilir: Stefano'yu ürküten, köklü ve kalıcı bir bağdan kaçma girişimlerine yönelten evlilik deneyimi, sonunda huzurlu ve sakin bir liman olur Stefano için.

Stefano Markovich'in son kez roman kişisi olarak belirlediği *Dove tornare* (Nereye Dönmeli)⁽¹⁹⁾ Praglı bir arkadaşına yazdığı uzun bir mektup-itiraf yapısında gelişir. Mektupta Stefano'nun Çekoslovakya'ya yaptığı gezinin üzerinden geçen üç yıl geriye dönüşlerle dört aşamada anlatılır: başarılı bir yazar, mutlu bir koca ve gerçek kimliğini bulmuş bir sınır insanı olan Stefano, bir konferans için Prag şehrine gönderilmiştir; orada kendi halkının yaşadığı acılara benzer karşıtlıklar ve çatışmalara tanıklık eder ve bunların aşılması için uzlaşma umudunu korur. Romanın ikinci katmanında yaşadığı huzurlu ve yalıtılmış Trieste şehriyle güç oyunlarının, ekinsel ve yazınsal gruplaşmaların yaşandığı Roma şehri karşılaştı-

(17) Fulvio Tomizza, *La torre capovolta*, Mondadori, Milano 1971.

(18) Fulvio Tomizza, *La città di Miriam*, Mondadori, Milano 1972.

(19) Fulvio Tomizza, *Dove tornare*, Mondadori, Milano 1974.

lır. Tomizza ve baba figürüyle özdeşleştirdiği editörü Stefano Gallo arasındaki sıkı dostluk, romanda Stefano ve Romalı yayın sorumlusu arkadaşının dostluğu olarak yansır. Üçüncü bölümdeyse kendini yakmak isteyen zavallı İstrialı gencin öyküsü ve Miriam'la yaptığı İsrail gezisi izlenimleri anlatılır; bu gezi sırasında Musevi halkla kendini yakan genç arasında benzerlik ön plana çıkarılır: Birbirinden farklı ve çetin acılar da olsa, sonuçta yine Tomizza'nın tüm yazın yaşamını odakladığı kimlik ve köken sorunlarıyla bağlanır. Dördüncü bölümde yine geçmişle bir hesaplaşma vardır: Stefano, doğduğu baba ocağına dönmüş, sakin ve huzurlu bir hayat yaşamaktadır. Bu romanıyla Tomizza özyaşamsal özellikler taşıyan romanlarının son halkasını da tamamlar. Gerçek hayatta da Fulvio Tomizza zamanını Trieste ile Istria arasında geçirmeye başlar.

La miglior vita (En İyi Hayat)⁽²⁰⁾ adlı romanı 1977 yılında Strega ödülünü kazanmış, eleştirmenlerce başyapıt olarak değerlendirilmiştir. Tarihsel ve epik özellikler taşıyan roman, daha önce yazdıklarının etkili bireşimi olarak çıkar karşımıza. Avusturya-Maceristan İmparatorluğu egemenliğinden başlayarak, Birinci Dünya Savaşı'nı, rejim değişikliği ve sonucundaki göç dalgasını, kalanların zorlu kabulleniş sürecini geniş bir tarihsel perspektifte ele alır. Neredeyse bir yüzyıla yayılan bu süreçte olaylar ve kişiler kilise hizmetlisi anlatıcı Martin Crusich tarafından olanca yalınlığıyla dile getirilir.

L'amicizia (Dostluk)⁽²¹⁾, Tomizza'nın kişisel tarihi üzerine yazdığı yapıtlarının sonlandığı romandır diyebiliriz. Bu romanda Tomizza, iki insanı ve onların kimliklerini oluşturan uzamsal boyutlarını (köylü, kentli) karşılaştırır: kırsaldan Trieste'ye gelen Marco ve gerçek bir kent çocuğu Alessandro arasında bir dostluk ilişkisi doğar. Görünüşte daha güçsüz olan Marco, -çünkü hayata daha zor koşullarla başlamıştır-, sorunların üstesinden gelebilme becerisine sahip olduğu için hayatta başarılı olurken, Alessandro rahat ve güvenli yaşamını sorgulamak zorunda kalır. Bireysel olaylara, sınır uzamının sorunları, politik çelişkiler, etnik önyargılar ve azınlıkların yaşadığı zorluklar eklenir.

Bu noktada, Tomizza kendi deneyimlerinden yola çıkarak başladığı yazın hayatında artık dikkatini daha uzak tarihe çevirmiştir. Arşivlerde

⁽²⁰⁾ Fulvio Tomizza, *La miglior vita*, Rizzoli, Milano 1977.

⁽²¹⁾ Fulvio Tomizza, *L'amicizia*, Rizzoli, Milano 1980.

yaptığı uzun araştırmalar, toplum dışına itilmiş, farklılıkları nedeniyle yarılannmış kimlikleri gün ışığına çıkarmayı sağlamıştır. Tarihte gizli kalmış özel hayatlar ve olayları araştırırken, öte yandan da sosyal grupları etkileyen ve arkasından sürükleyen büyük olayları sonraki yapıtlarına konu etmiştir.

Tarihte gizli kalmış özel olayları araştıran romanları *La finzione di Maria*, *Gli sposi di via Rossetti* ve *L'ereditera veneziana*'dır.

La finzione di Maria'da (Maria'nın Hilesi)⁽²²⁾, XVII. yüzyılda Bergamasco'da yaşayan Maria'nın yıllarca sadece ayın sırasında verilen kutsanmış ekmekle beslendiğini açıklaması üzerine engizisyona çıkarılması anlatılır. Tomizza'nın bu konuyu seçme nedeni Karşı-Reform hareketini araştırmak ve bu konuda gizli kalmış yanları gün ışığına çıkarmak olmuştur.

Gli sposi di via Rossetti (Rossetti Sokağı Aşıkları)⁽²³⁾, İkinci Dünya Savaşı dönemi, Nazi işgali yıllarında Trieste uzamından yola çıkar. Goriyalı Stanko Vuk ve 1941 yılında faşist rejim tarafından kurşuna dizilen ünlü Sloven komünistin kardeşi Triesteli Danica Tomazic Slav kökenli yeni evli iki gençtir. Karakter ve politik eğilimlerinin farklılığı ilişkilerini zorlaştırmışken, Stanko Piemonte'de hapse girer ve on beş yıl cezaya çarptırılır. Stanko 1944 yılında Trieste'ye geri döner ve Yugoslav partizanlara katılır. Sonunda yeni evliler ve bir misafirleri politik kökenleri belirlenemeyen iki kiralık katil tarafından öldürülürler. Roman, Stanko'nun cezaevinden karısına gönderdiği mektupları, "bu olayın kişilerinin içinde bulunduğu tarihsel, uzamsal, psikolojik, sosyal bağlamı kurgulamak için"⁽²⁴⁾ çıkış noktası olarak alır. Romanın sonunda katiller üzerinde yapılan araştırma sonuçsuz kalır.

L'ereditera veneziana (Venedikli Mirasçı)⁽²⁵⁾, XVIII. yüzyılda Istria'da doğmuş, Muratori ve Maffei'nin yakın dostu olmuş Gianrinaldo Carli'nin genç yaşta ölen karısı Paolina Rubbi'nin büyük aile mirasını zekası ve tutarlılığıyla nasıl işlettiğini anlatan yoğun ve gerilimli bir romandır.

Tomizza'nın son olarak değineceğimiz, XVI. yüzyılda Istria'yı da etkileyen Reform hareketinden yola çıkarak yazdığı ve önemli tarihsel olay-

(22) Fulvio Tomizza, *La finzione di Maria*, Rizzoli, Milano 1981.

(23) Fulvio Tomizza, *Gli sposi di via Rossetti*, Mondadori, Milano 1986.

(24) Elvio Guagnini, *Introduzione a Gli sposi di via Rossetti*, Mondadori, Milano 1988, s. 14.

(25) Fulvio Tomizza, *L'ereditera veneziana*, Fabbri, 1989.

ların anlatıldığı iki romanı vardır: *Il male viene dal nord* ve *Quando Dio uscì di chiesa*.

Il male viene dal nord (Kötülük Kuzeyden Gelir)⁽²⁶⁾, Capodistrialı hukukçu ve Reformcu piskopos Pier Paolo Vergerio il Giovane'nin yaşam öyküsüdür. "Avrupa Rönesans tarihinde fazla araştırılmamış bu hümanist kimlik, önce Katolik reformuyla ilgilenmiş ve sapkınlıkla suçlanıp aforoz edilmiş, Protestanlığın yayılmasında önemli bir rol oynamıştır"⁽²⁷⁾.

Quando Dio uscì di chiesa (Tanrı Kiliseden Çıktığında)⁽²⁸⁾ adlı romanındaysa Tomizza, 1580 ile 1586 yılları arasında sapkınlıkla suçlanan Lutherci kimliklerin davaları üzerinde durur. Bu romanıyla 1988 yılında Hemingway-Lignano ödülünü kazanmıştır.

Trieste'de 21 Mayıs 1999 yılında ölen Tomizza'nın araştırmamızın dışında kalan son romanları arasında 1992'de yayınlanan *I rapporti colpevoli* (Suçlu İlişkiler), 1998'de yayınlanan *Franziska* ve ölümünden sonra 2000'de yayınlanan *La visitatrice*'yi (Ziyaretçi Kadın) sayabiliriz.

Fulvio Tomizza'nın genel hatlarıyla değindiğimiz yapıtlarında geçen olaylar ve kişiler, yazarın yaşadığı Istria bölgesinin gerçek tarihini yansıtır ve yaşanan acılara tanıklık eder. Aslında değişik adlarda karşımıza çıkan roman kahramanları Tomizza'nın kendisi ve çevresindekilerden başkası değildir. Yazar, romanlarında bir yandan geniş bir tarihsel altyapı oluşturup, bu coğrafyada yaşananları olabildiğince nesnel bir biçimde yansıtırken, öte yandan bu altyapı üzerinde, babasıyla olan sorunlu ilişkisinden, eşi, eşinin babası, yayımcısına kadar bir dizi insanla ilişkisini sorgular. Yaşadığı coğrafyadan yola çıkarak anlattıkları, aslında yazarın kendi yaşamının izdüşümsel yansımasıdır.

KAYNAKÇA

Andriç, Ivo, *Drina Köprüsü (Na Drini Cuprija)*, (11. bs.), Çev: H. A. Ediz-N. Müstamoğlu, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul 1983.

Guagnini, Elvio, *Introduzione a Gli sposi di via Rossetti*, Mondadori, Milano 1988, s. 14.

(26) Fulvio Tomizza, *Il male viene dal nord*, Mondadori, Milano 1984.

(27) Elvio Guagnini, *a.g.e.*, s.10.

(28) Fulvio Tomizza, *Quando Dio uscì di chiesa*, Mondadori, Milano 1987.

- Neirotti, Marco, *Invito alla lettura di Tomizza*, Mursia, Milano 1979.
- Nissim, Liana, *Fulvio Tomizza Itinerari istriani*, Laboratorio Internazionale Della Comunicazione, Edizioni del Gamajun, Udine 1990.
- Paolini, Alcide, *Introduzione a La ragazza di Petrovia*, Mondadori, Milano 1975.
- Sotiriyu, Dido, *Benden Selam Söyle Anadolu'ya*, (7. bs.), Çev: A. Tokath, Alan Yayıncılık, İstanbul 1989.
- Spagnoletti, Giacinto, *Storia della letteratura italiana del novecento*, Newton, Roma 1994.
- Tomizza, Fulvio, *Dove tornare*, Mondadori, Milano 1974.
- , *Gli sposi di via Rossetti*, Mondadori, Milano 1986.
- , *Il bosco di acacie*, Mondadori, Milano 1966.
- , *Il male viene dal nord*, Mondadori, Milano 1984.
- , *L'albero dei sogni*, Mondadori, Milano 1969.
- , *L'amicizia*, Rizzoli, Milano 1980.
- , *L'ereditiera veneziana*, Fabbri, 1989.
- , *La città di Miriam*, Mondadori, Milano 1972.
- , *La finzione di Maria*, Rizzoli, Milano 1981.
- , *La miglior vita*, Rizzoli, Milano 1977.
- , *La quinta stagione*, Mondadori, Milano 1965.
- , *La ragazza di Petrovia*, Mondadori, Milano 1963.
- , *La torre capovolta*, Mondadori, Milano 1971.
- , *Materada*, Mondadori, Milano 1960.
- , *Quando Dio uscì di chiesa*, Mondadori, Milano 1987.